

MEDIAJ

Araştırma Makalesi

DOI: 10.33464/mediaj.994871

Afet Gazeteciliğine Gündem Belirleme Kuramı ve İzmir Depremi Haberlerinden Bakış

Başvuru Tarihi: 13.09.2021
Yayın Kabul Tarihi: 07.12.2021
Yayınlanma Tarihi: 30.12.2021

Kaynağından
Okumak için
Kodu Taratın

Elif Kütükoğlu¹

Gümüşhane Üniversitesi, İletişim Fakültesi,

Gazetecilik Bölümü, Gümüşhane

elifkutukoğlu@gmail.com

ORCID: 0000-0001-6203-5303

ÖZ

Afetlerin, insan kontrolü dışında gerçekleşen olaylar olduğu bilinir. Afet esnasında olmasa bile afet öncesinde ve sonrasında insanların ve en önemlisi medyanın kritik bir görevi vardır. Kitleleri afetlere karşı bilgilendirme amacı olan afet gazeteciliği, ülkemizde son zamanlarda gündeme gelen ve tercih edilen bir uzmanlık dalıdır. Bu süreçte ise afet öncesinden ziyade, afet sonrasında haber yapıldığı görülür. Medyanın aynı zamanda gündemi belirleyerek insanları, neyi nasıl düşünmesi gerektiği konusunda yönlendirdiği de bilinir. Bu çalışmada, gündem belirleme kuramından yola çıkarak 30 Ekim 2020'de meydana gelen, maddi hasar ve can kayıplarının yaşandığı İzmir depremi değerlendirilmiştir. İki farklı ideolojik görüşe sahip Sabah-Yeni Şafak ve Sözcü-Cumhuriyet gazetelerinin İzmir depremi ile ilgili yaptığı haberler içerik analizi ile incelenmiştir. Haberlerin depremin gerçekleştiği günden bir gün sonra, yani 31 Ekim 2020'de yayınlanmaya başlaması nedeniyle bu tarihten sonraki bir haftalık süreç değerlendirmeye alınmıştır. Çalışmanın temel amacı, Türkiye'yi derinden etkileyen İzmir depreminin ulusal basında nasıl yer aldığını, haber içeriklerinin en çok hangi konular etrafında hazırlandığını, ulusal gazetelerin İzmir depremi konusunda gündemi nasıl belirlediğini ortaya koymaktır. Araştırmada Sabah gazetesinden 24, Yeni Şafak gazetesinden 21, Sözcü gazetesinden 29 ve Cumhuriyet gazetesinden 16 olmak üzere toplam 90 haber incelenmiştir. Bu bağlamda en fazla haberi Sözcü gazetesinin, en az haberi ise Cumhuriyet gazetesinin yaptığını söylemek mümkündür. Çalışmanın örneklemini oluşturan ve haber incelemesinin son günü olan 7 Kasım'da ise sadece Sabah gazetesi haber yapmıştır. Haberlerin sayfadaki konumlarına bakıldığı zaman, incelenen gazetelerin tamamı haberlere en fazla sayfanın tam ortasında yani, manşetten yer verdiği görülmüştür. Bunun yanı sıra hiçbir gazete İzmir depremi ile ilgili haberleri tüm sayfada aktarmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Afet, afet gazeteciliği, gündem belirleme kuramı, risk toplumu, içerik analizi.

¹ Doktor Öğretim Üyesi

Research Article

DOI: 10.33464/mediaj.994871

Overview of Disaster Journalism From Agenda Setting Theory and İzmir Earthquake News

Application Date: 13.09.2021

Accepted Date: 07.12.2021

Publishing Date: 30.12.2021

Scan the Code
To Read From
Main Source

Elif Kütükoğlu²

Gümüşhane University, Faculty of Communication,
Department of Journalism, Gümüşhane

elifkutukoğlu@gmail.com

 ORCID: 0000-0001-6203-5303

ABSTRACT

It is known that disasters are events that take place outside of human control. The media have a critical role before and after disasters. Disaster journalism, which aims to inform the masses about disasters, is a branch of expertise that has been preferred in our country recently. In this study, based on the agenda-setting theory, the İzmir earthquake that occurred on October 30, 2020, where material damage and loss of life were experienced, was evaluated. The news of two different ideological newspapers Sabah-Yeni Şafak and Sözcü-Cumhuriyet about the İzmir earthquake were analyzed through content analysis. The main purpose of the study is to reveal how the İzmir earthquake, which deeply affected Turkey, took place in the national press, around which topics the news content was mostly prepared, and how national newspapers determined the agenda regarding the İzmir earthquake. In the research, a total of 90 articles were analyzed, 24 from Sabah newspaper, 21 from Yeni Şafak newspaper, 29 from Sözcü newspaper and 16 from Cumhuriyet newspaper. In this context, it can be said that Sözcü newspaper has the most news and Cumhuriyet newspaper has the least. On November 7, the last day of the news review, only Sabah newspaper reported. When the positions of the news on the page were examined, it was seen that all the examined newspapers included the news mostly in the middle of the page, that is, in the headline. In addition, no newspaper reported the news about the İzmir earthquake on the entire page.

Keywords: Disaster, disaster journalism, agenda setting theory, risk society, content analysis.

² Assistant Professor

MEDIAJ

GİRİŞ

“Eğer dikkatli olmazsanız, gazeteler, mazlumlardan nefret etmenizi, zalimleri ise çok sevmenizi sağlar.” Malcolm X

İnsanın kontrolü dışında meydana gelen afetler, pek çok olumsuz sonuç doğurur. Burada bir olayın afet niteliği taşıması için bahsi geçen olumsuz sonuçların boyutunun önemli olduğunu belirtmek gerekir. İnsanlar ve çevre üzerinde büyük hasarlara neden olan olaylar afet olarak değerlendirilebilir. Türkiye ise afetlerin yaşandığı ve bu afetler sonucunda olumsuz sonuçların meydana geldiği bir ülkedir. Buradan hareketle yeni gelişen ve kendisine uzmanlaşma alanı bulan afet gazeteciliği; afet öncesinde, afete müdahale sürecinde ve afet sonrasında olmak üzere üç ayrı bölüme ayrılır. Burada medyanın içerikleri özellikle bu üç döneme bölerek vermesi ve insanları her açıdan bilgilendirmesi gerekir. Fakat ülkemizde, daha çok afet sonrasında haber yapıldığı, afet öncesinde tedbir ve zarar azaltma içeriklerinin oldukça az olduğu görülür. Aslında afet dönemi, insanların bilgiye en fazla ihtiyaç duyduğu dönemlerden birisidir. Bu noktada verilmesi gereken bilginin resmî kurumlar tarafından aktarılması oldukça önemlidir. Çünkü medya, yetkili isimler ile afetzedeler ve kamuoyu arasında köprü görevi görmeli, halkı en doğru şekilde bilgilendirmelidir. Medya aynı zamanda, dram içeriğinin çok fazla verileceği afet haberlerinde ajitasyondan uzak durmalıdır. Tüm bu nedenlerden dolayı afet gazeteciliği yapan ve uzmanlığını bu alanda yürütecek olan muhabirlerin konu ile alakalı donanıma sahip olması gerekir.

Gündem belirleme kuramı ise, iletişim bilimleri alanında fazla çalışılan, araştırma konusu olan ve dikkat çeken teorilerden biridir. Medyanın bize ne düşünmemiz gerektiğinden ziyade nasıl düşünmemiz gerektiğine vurgu yapan gündem belirleme teorisi, haber medyasının odağında yer alır. Gazete, televizyon ve radyo gibi kitle iletişim araçları ile kamuya seslenilir ve bu esnada gerçek olan bilgilerden ziyade medya tarafından işlenen bilgiler sunulur. Burada haber medyası için önemli olan şeyler, halk için de önemli hale gelir ve dolayısıyla medya tarafından belirlenen konular kitlelerin gündemine yerleşir. Kitle iletişim araçlarının kendi içeriklerinde yer vermedikleri olaylar, kamuoyu tarafından bilinmez ve hatta konuşulmaz. Çünkü gündem belirleme kuramına göre medya, kamuyu ilgilendiren olayları olduğu gibi yansıtmaktan ziyade onları istediği gibi şekillendirir.

İletişim bilimleri literatürüne bakıldığında afet haberleri ile ilgili kısıtlı sayıda çalışmaya ulaşılmıştır. Bu çalışmalardan ilki; 2006 yılında Selma Koç tarafından kaleme alınan “1923-2000 Yılları Arasında Türkiye’de Yaşanan Doğal Afetlere İlişkin Türk Basınında Haber Yapılanması ve Afet Söylemleri” başlıklı makaledir. Medyanın afet haberlerindeki anlayışını ve haber dilini inceleyen çalışmada söylem analizi yöntemine başvurulmuş ve 1939 Erzincan depremi, 1966 Muş Varto depremi ve 1999 Marmara depremi incelenmiştir. Çalışma sonucunda ise, medya metnindeki afet konulu içeriklerde afetin büyüklüğünün hem gücü hem de iktidarı temsil ettiği, afet söylemlerinin sosyo-ekonomik gelişime bağlı olarak siyasi iktidar ilişkileriyle eklemlendiği belirlenmiştir. Bir diğer çalışma olan “Olağanüstü Durumlar, İletişim ve Habercilik Yaklaşımları”, yine Selma Koç tarafından yazılmıştır. 2017 yılında hazırlanan bu çalışmada, 1939 yılında gerçekleşen Erzincan depreminden beri uzun süre gündemde kalan olağanüstü haber örnekleri yer almıştır. Eleştirel kuram perspektifinde yer alan argümantatif yöntem kullanılarak hazırlanan

Çalışma kapsamında medyanın doğal afet gibi olağanüstü durumları meydana geldiği zaman hatırlattığı, hedef kitlesini hızlı şekilde haberdar ettiği saptanmıştır. Konu hakkındaki son alışma, Ülkü İli Eldem Anar'ın "Sosyal Medya Ortamında Yer Alan Afet Haberlerinde Etkileşim; İzmir Depremi Örneği" başlıklı makalesidir. Betimsel içerik analizi yöntemi kullanılan çalışmada, sosyal medya platformlarında afet haberciliğinin nasıl yer aldığı araştırılmıştır. Hem haber hem de kullanıcı paylaşımları üzerinden inceleme yapılan çalışma sonucunda, doğal afetler içerisinden en fazla depremlle ilgili içerik üretildiği, afet zamanlarında afetzedelerin sosyal medya platformları üzerinden paylaşım yaptıkları ve bu paylaşımları farklı hastagler ile ilettikleri ortaya çıkmıştır.

Bu çalışmada, gündem belirleme kuramından yola çıkararak 30 Ekim 2020'de, 14.51'de meydana gelen ve Türkiye'yi derinden sarsan, maddi hasar ve can kayıplarının olduğu İzmir depremi değerlenmiştir. İki farklı ideolojik görüşe sahip Sabah-Yeni şafak ve Sözcü-Cumhuriyet gazetelerinin İzmir depremi ile ilgili yaptığı haberler içerik analizi ile incelenmiştir. Haberlerin depremin gerçekleştiği günden bir gün sonra, yani 31 Ekim 2020'de yayınlanmaya başlaması nedeniyle bu tarihten sonraki bir haftalık süreç değerlendirmeye alınmıştır. Uygulama kısmından önce çalışma ile bağlantılı olan gündem belirleme teorisi, risk toplumu ve afet gazeteciliği konularının kuramsal temellerine değerinilmiştir.

GÜNDEM BELİRLEME TEORİSİ ÜZERİNE

İnsanlar, pek çok davranış kalıbına sahiptir. Güçlülerin yanında olma içgüdüşü, bu kalıplardan sadece birisidir. Yapılan pek çok çalışma, kişilerin hem fikirlerini hem de düşünce yapılarını geliştirmiştir. Ancak insanların, toplum tarafından genel olarak kabul edilen fikirler üzerinde bir araya geldiklerini göstermiştir. Bu noktada, bireyin görüşleri toplum ekseninde şekillenir. Toplum dışında gerçekleşen bir diğer aşama da kitle iletişim araçlarıdır. Bahsi geçen araçlara başvurarak yepyeni bir dünya imajı geliştirildiği görülür. Oluşturulan bu yeni dünyada insanlara ne düşünmesi gerektiği kitle iletişim araçları tarafından empoze edilir. Bu sayede kitleler ne düşünmesi gerektiğini kitle iletişim araçlarından öğrenir (Alp, 2016, s. 16). Buradan hareketle yabancı literatürde "agenda-setting" olarak geçen gündem belirleme kuramı, kitlelerin ne düşünmesi gerektiğine karar veren bir kesime vurgu yapar. Bu vurgu medya organlarında çalışan, içeriğe ve düşünülmesi gereken konulara karar veren insanlara işaret eder.

Gündem belirleme teorisi, ilk olarak 1972'de McCombs ve Shaw tarafından ortaya atılır. Bu teori, kitle medyasının haber izleyicileri üzerindeki etkisini inceleme konusunda önemli bir etkiye sahip olmuştur. Tarihsel olarak bakıldığında ise, basının gündem belirleme yönünü araştıran araştırmaların çoğu, oy verme davranışı ve siyasi tutumlarla ilgili konular üzerinde odaklanmıştır (Jones vd., 2007, s. 96-97). Carroll ve McCombs'a (2003, s. 36) göre gündem belirleme teorisine yönelen araştırmaların çoğu önemli bir konuyu belgeler. Bu araştırmalara göre, kamuya ait konuların ve siyasi adayların medyada kendine yer bulması, halkın önemli olduğunu düşündüğu konuları ve adayları nasıl etkilediğini ortaya çıkartır.

Gündem belirleme ile ilgili yapılan araştırmalar, kitlelerin medyanın sunduğu dikkat çekici haberlerden nasıl etkilendiğini ortaya koyar. Haber içerikleri incelendiği zaman hem içerik analizi hem de anket yöntemine başvurulduğu tespit edilir. Çok az araştırma ise haberin sonucuna,

kişilerle aile üyeleri ve arkadaşları arasında yapılan tartışmalara yer verir (Wok vd., 2010, s. 3). Bunlara ek olarak kitle medyası her siyasi kampanya için gündemi belirler ve siyasi meselelere yönelik tutumların belirginliğine yer verir (McComb ve Shaw, 1972, s. 177). Esasen, medya yerleşimlerine, ekranlara ve bağlamsallaştırmaya farklı ağırlıklar eklemeye çalışır. Medyanın, halkın odağını belirli konulara göre sınırlı hale getirme gücü, gündem belirleme teorisinin temel yapısıdır (Mustapha, 2012, s.2). Her ne kadar sınırlı hale getirilmeye çalışılan konular olsa da oy verme davranışı ya da siyasi bir içerik dışında diğer konuları inceleme ve değerlendirme noktasında gündem belirleme teorisinden faydalandığı görülür.

Gündem belirleme kuramının kitle iletişim alanında giderek artan bir ilgiye sahip olduğu görülür. Bu kuram, medyanın birbirinden farklı konulara gösterdiği vurgu ile konuların kamuoyu açısından sahip olduğu önem derecesi arasında ilişki olduğunu söyler. Gündem belirleme hipotezine göre medya, kamusal öncelikleri etkiler (Ader, 1995, s. 300). Yıllar içinde haber merkezlerine ve kamu politikası tartışmalarına doğru yol alan gündem belirleme ya da bir diğer adıyla gündem kurma, halk medyası düşünüldüğünde önemli bir yere sahiptir. Popüler kavramlar gündem belirlemeyi ince, yüksek olasılıklı etkiden ziyade bir demir yasa olarak nitelendirir (Kosicki, 1993, s. 100).

Gündem belirleme kuramının iddiası, izleyicilerin “kitle iletişim aracının bir konuya ayırdığı yerin konumu veya zamanın miktarı ile o konunun ne kadar önemli” olduğu hakkında varsayımlarda bulunmasıdır. Gazete ve televizyon gibi kitle iletişim kalbi olan yerlerde görev alan kişilerin hem yayınlanacak haberleri seçmesi hem de haberlerin televizyon ve gazetede konumlarını belirlemesi, o haberleri izleyen bireylerin dünyayı algılayış biçimleri üzerinde oldukça önemlidir. Haberler önem sırasına göre gazetelerin birinci sayfasında ve manşetten, televizyonların haber bültenlerinde ilk sıralarda ve daha uzun bir süreyi kapsayacak şekilde verilir. Gündem belirleme yaklaşımına göre, kitle iletişim araçlarının kendi önem sırasına göre belirlediği haberler, okuyucular tarafından da benzer bir önem olarak algılanır (Atabek, 1998, s. 156-157). Gazetelerin birinci sayfasında yer alan ve okuyucuya sunulan ana haberler, çeşitli nesnelere hakkında önemli bilgiler verir. Buna aynı zamanda iç sayfa, haber başlığının boyutu ve haberin uzunluğu, haber gündemindeki çeşitli nesnelere de eklenir. Televizyon haberleri daha sınırlı kapasiteye sahip olduğu için, bir konu, kişi ya da kurumdan bahsetmek bile güçlü bir sinyal etkisi yaratır. Haber medyasına bakıldığı zaman, nesnelere dikkat çekiciliğiyle ilgili güçlü mesaj verildiği görülür. Halk ise tüm bu mesajları kendi gündemlerini düzenlemek, hangi konuların, kişilerin veya nesnelere önemli olduğuna karar vermek amacıyla kullanır. Haber medyasının gündeminde olan şeyler, önemli ölçüde halkın gündemine yerleşir (Carroll ve McCombs, 2003, s. 37). Guo ve diğerlerine göre ise gündem belirleme, toplumun günün en önemli konularını algılamasına odaklanmaktan, iletişim etkileri hiyerarşisini detaylandıran bir teoriye dönüşür. Bu model, haber medyasının nesne veya özne kümelerini hem bir araya getirebileceğini hem de bu öğeleri halkın zihninde belirginleştireceğini öne sürer (Guo vd., 2012, s. 51).

Gündem belirleme kuramına göre örneğin kadın cinayetleri, çevre ve yaşlılık gibi toplumsal problemler ile ilgili medyada üretilen içeriğin azlığı ya da çokluğu, aynı zamanda bu sorunlara verilen önemi de belirler (Özçetin, 2018: 118). Bir diğer ifadeyle gündem kurma, kitleye dönük kullanılan kitle iletişim araçlarının kendi gündemlerine aldıkları konuların kamunun da gündeminde yer alacağına, bu araçların yer vermedikleri olayların kamu tarafından

konuşulmayacağına işaret eder (Bulduklı ve Karaçor, 2019, s. 141).

Medya, bu kurama göre kamusal öncelikleri yansıtan bir alan olarak görülmez. Aksine onları şekillendirdiği ön plana çıkar (Brown ve Deegan, 1998, s. 25). Gündem belirleme teorisinin temel noktası ve hipotezi, haberlerdeki unsurların öne çıkmasından sonra bu unsurların kamuoyu açısından önemini belirlemesidir. Bu teorik metafora göre, haber unsurlarının ön plana çıkması ve dikkat çekmesi, kamunun gündemindeki önemini de etkiler (Carroll ve McCombs, 2003, s. 36-37).

Gündem belirleme yaklaşımı, medyaya ve medyadan gelen mesajlara fazla bağımlı olanların medya gündemini tamamen benimsemiş olacağını, daha az bağımlı olanların ise farklı bir gündeme sahip olacağını ön plana çıkartır (Yang ve Stone, 2003, s. 57). Toplum etkilemenin yollarından biri olan gündem belirleme, kitle iletişim araçlarında sunulan haberlerin, toplumun şekillenmesinde önemli bir rol oynadığını vurgular. Siyasi iletişim açısından gündem belirleme kuramı değerlendirildiğinde ise, kullanılan manşet ve spotların içerik, biçim ve büyüklükleri arasında yakın bir ilişki olduğu görülür. Bu süreç, kararsız olan seçmenleri etkilemek ve ikna etmek için hayli önemli bir süreçtir (Alp, 2016, s. 17). Gündem belirlemenin esas noktası, medyada öne çıkan konuların özel odağı olarak daha geniş bir teorik konseptte dâhil edilmesidir. Medyadaki nesnelere ve kamu gündemleri sorun olarak karşımıza çıkabilir. Buna ek olarak siyasi makam, kamuya mal olmuş diğer kişiler veya kurumlar, bir araştırmacının ilgilendiği nesne grubu için aday olabilir. Medya gündeminin kamu gündemindeki etkisi, gündem belirleme etkilerinin ilk düzeyidir (Guo vd., 2012, s. 52).

Gündem belirleme birinci ve ikinci seviyeye sahiptir ve bu seviyeler nesne ve öznitelik belirginliği olarak karşımıza çıkar. Medya gündeminde yer alan bir nesnenin belirli özelliklerinin halkla güçlü bir şekilde yakınlığını tanımlayan belge ya da olgular ile bağlantılıdır. Burada medya gündeminde var olan tüm nitelikler yerine, nesnenin belirginliği ön plana çıkar ve haber medyası medya gündeminde sunulan ilişkileri kamuoyunun gündemine getirir (McCombs ve Valenzuela, 2014, s. 5).

Gündem belirlemenin birinci seviyesi nesnelere, kamusal problemler, şirketler ya da siyasi adayların dikkat çekmesiyle ilgiliyken; ikinci seviye, belirtilen nesnelere belirginliği ile ön plana çıkar. Aslında haber medyası, nesnelere gündemini sunmanın çok daha ötesine geçer. Medyanın gündeminde kendisine yer bulan her türlü nesnenin bir öznitelik gündemi bulunur. İlk seviyede gündem belirleme etkileri dikkat çekiciyken; ikinci düzeyde gündem belirleme etkileri anlama üzerine yoğunlaşır. Bu anlamda gündem belirleme etkileri bilişsel ve duyuşsal olarak iki boyutta tanımlanır (Carroll ve McCombs, 2003, s. 38). Gündem belirleme teorisinin birinci ve ikinci seviyesinde, haber medyasının oluşturduğu gerçekliğin resimleri ve bireylerin bilişsel haritaları ölçümlenmez. Bunun yanı sıra haber ve iletişim medyalarının nesnelere ve niteliklere adapte olmuş bir görüntünün dikkatini kamuoyuna aktararak aktarmayacağı sorusunun cevabı henüz bulunabilmiş değildir (Guo, 2012, s. 618).

Haber medyasının sahip olduğu gündem belirleme rolü, halkın dikkatini belirli bir konuya dikkat çekmekle ve odaklamakla sınırlı değildir. Bunun yanı sıra haberlere ilişkin bakış açısını da belirlerler. Teorik anlamda bakıldığında, bir gündemi tanımlayan öğeler nesnelere dir. Bu nesnelere

kamusal konulardır ve ancak kamuya mal olmuş kişiler, kuruluşlar, ülkeler ya da başka herhangi bir şey olabilirler. Bahsi geçen nesnelere çok sayıda niteliği vardır ve bu nitelikler nesneyi tanımlayan ifadelerdir. Hem gazetecilerin hem de halkın haber nesnelere ile ilgili düşünürken pek çok şeyin nitelikler gündemi olduğu görülür. Haber gündeminin kamuoyu üzerindeki etkisi ikinci gündem belirleme düzeyi olarak karşımıza çıkar. Bu seviye, öznitelik belirginliğinin aktarımı olarak da bilinir. İlk seviye ise, nesne belirginliğinin aktarımı olarak ifade edilir (McCombs ve Valenzuela, 2007, s. 47).

Kapitalist bir toplumda yaşayan insan iş dışındaki hayatının büyük bir bölümünü televizyon izleyerek, gazete okuyarak ya da radyo dinleyerek geçirir. Medya, hazırladığı içerikte dünyada olan her olayı haber halinde sunmaz. Burada medyanın bazı olaylara yer verdiği, bazı olayları da görmezden geldiği görülür. Medya bu şekilde kamuoyunun gündemini oluşturur. İnsanlar kitle iletişim araçlarının yer verdiği olaylar hakkında fikir sahibi olurken, yer vermediği olaylar hakkında bilgisiz kalır. Bu yaklaşım tamamen, medyanın toplumun gündemini oluşturma gücü ile ilgilidir. Medyanın meydana gelen olaylara verdiği önem kamuoyunun da önceliği olur (Yaylagül, 2017, s. 80). Nazife Güngör'e göre de gündem kurma teorisi, kitle iletişim araçlarının birtakım konuları kitlelere aktararak onların ilgisini çekmesidir. Kitleler, kendilerine ulaşan konulara ilgi gösterirlerse bazı kanaatler ortaya çıkar. Oluşan kanaatler sonucunda ise kamuoyu oluştuğu görülür. Özellikle insanların hem panik hem de korku yaratacak özellikteki konuları kısa sürede insanların dikkatini çekmesi ile belli konularda tavır aldıkları bilinir (Güngör, 2013, s. 113). Görüldüğü gibi gazete, televizyon ve radyo gibi kitle iletişim araçları ile kitlelerin gündemi oluşturulur. Burada insanların ne düşünmesinden ziyade, neyi nasıl düşünmesi gerektiğine değinen medya, pek çok araştırmanın da konusu olur.

RİSK TOPLUMU BAĞLAMINDA AFETLER

Afet haberciliğine değinmeden önce, risk toplumunu ve ona bağlı olarak afet kavramını kısaca anlatmak gerekmektedir. Bu sayede teorik anlamda altyapı oluşacak, konu ile alakalı temel bilgilerin verilmesi adına faydalı olacaktır. Bu bölümde, öncelikle risk ve risk toplumu kavramı detaylarıyla yer alacak, sonrasında ise afet kavramına değinilecektir.

İnsan var olmaya ve kendini keşfetmeye başladığı andan itibaren pek çok risk ve tehlike ile karşı karşıya kalır, bu tehditler ile mücadele eder. İnsanı her anlamda etkileyen bu risk ve tehlike, zaman içerisinde niteliği değişen kavramlardır. İnsan için önemli olan can güvenliği, zamanla yerini bilgi güvenliği kavramına bırakır. Daha doğrusu bilgi güvenliği, insan için can güvenliği kadar önemli bir kavram olur. Bilgi toplumu ile bilginin yayılması önem kazanır, bilgi güvenliği bu anlamda önem arz eder. Bilgilerin elektronik ortama aktarılması ve burada yer alması, insanlar için önemli ölçüde kolaylık sağlamış olsa da sonraki aşamalarda tehlikeye dönüşür (Koçak ve Memiş, 2018, s. 2). Bu durum sonunda bilgi güvenliği kavramı ön plana çıkar. Risk, sadece can güvenliği açısından değil, aynı zamanda bilgi açığı noktasında da değerlendirilen bir kavram olur. Risk ve tehlike ortamında yaşayan insanlar, bunu hem can güvenliği hem de bilgi güvenliği noktasında hissederler.

Riski, bir miktar ya da nitelik şeklinde yorumlamak, onu ilişkisel terimlerle inceleyerek faydalı biçimde tamamlamakla aynı şeyi ifade eder. Bu görüş, pek çok önemli konuyu açıklığa

kavuşturmayaya yardımcı olur. Çağdaş problemlerin ve tehlikelerin doğası ve bu sorunların çözümleri, insani değerlerin hâkim olduğu insan ve insan dışı varlıkların oluşturduğu riskin anlaşılması ile aydınlatılır (Healy, 2004, s. 293-294). Risk toplumu kavramını ortaya atan Beck'e göre ise risk, bir ironi anlatısı olarak ifade edilir. Bu anlatı, modern toplum biliminin, devletin ve ticaretin gelişmiş kurumlarının tahmin edilemeyen şeyleri tahmin etmeye çalıştıkları iyimser faydasızlığı ele alır (Beck, 2006, s. 329). Modernleşme kavramına bağlı olan risk Beck'e göre, gelişmenin kendisi kadar eski bir kavram olarak karşımıza çıkar. Günümüzde oluşan riskler yeni gibi görünse de, oldukça eskidir. Yoksulluk ve sağlık risklerinden ayrılan günümüz riskleri, yerini ekolojik ve teknolojik risklere bırakır (Çuhacı, 2007, s. 136). Buradan hareketle risklerin dönemsel olduğunu, bulunduğu çağa göre şekillendiğini ve değişim gösterdiğini söylemek mümkündür. İnsanlar, yaşadıkları dönemin risk ve tehlikelerine maruz kalır ve bu tehditler ile yaşam boyu mücadele ederler.

Riskin üç olası tepkisi bulunur. Bunlar; inkâr, ilgisizlik ve dönüşümdür. Birincisi büyük ölçüde modern kültürde yer alır. İkinci tepki olan ilgisizlik, post-modern nihilizmi çağırıştırır. Üçüncü ve son madde ise risk toplumunun kozmopolit anını temsil eder (Beck, 2006, s. 331). Risk konusu günümüzde hızla yükselen bir olgudur. Kavramın bu kadar yükselişte olması, kişilerin hayatlarını derinden sarsar. Bilime olan güvenin sarsılması, yaygın ve popüler hale gelen bireyselleşme, güven kaybı gibi duygular hem güvensizlik hem de belirsizlik durumunu ortaya çıkartır (Ertürk, 2018, s. 282). Beck'e göre belirsizlik, risk toplumunun temel kavramlarından biridir. Bunun sebebi ise belirsizliklerin gittikçe artmasıdır. Modernleşme ile birlikte ortaya çıkan risk; meslek, aile, kadın, evlilik gibi sosyal hayatın pek çok alanında belirsizlikleri beraberinde getirir (Günindi-Ersöz, 2020, s. 529). Beck'in risk toplumu kavramının önemi, riskin geç modernitede yaygın şekilde görülmesi ve anlaşılmasıdır. Suç korkusu ve mağduriyet riskine tek başına bakılamasa da çeşitli risklerin nasıl bilindiği ve düzenlendiği ile ilgili konular politik anlamda değerlendirilmelidir (Hollway ve Jefferson, 1997, s. 258).

Ulrich Beck'in risk toplumu kavramı, Ruhi Can Alkın'a göre Beck'in 1992 yılında kaleme aldığı kitabında ilk kez yer bulur. Burada modernleşme sonrası dönemin riskler ile çevrilmiş bir sosyal yapıyı oluşturduğu ifade edilir. Bu durum ise, güven probleminden kaynaklanır. Burada Beck, modernitenin sonuçlarından olan bireycilik ve kapitalizmin sloganı olan bencilliğin son şeklini verdiği bir toplum modeli oluşturur. Bireyler eğitim ve iş hayatı, kişisel yaşam ve aile güvenliği açısından her zaman risk altında bulunur. Bunları etkileyen temel sebepler ise maddi, politik ve psikolojik şartlardır (Alkın, 2017, s. 36). Modernleşme ile toplumlar, daha önceki yüzyıllarda yüz yüze kalmadıkları problemler ile tanışırlar. Beck ise bu sorunları sosyoloji çerçevesinde değerlendirir. Günümüz toplumlarının risk toplumu olduğunu ifade eden Beck, risk toplumunun problemlerinden arınması için modernleşme kuramını ortaya atar (Çuhacı, 2007, s. 130).

Sanayi toplumunun gelişmesinin sonucunda ortaya çıkan risk toplumu, Beck'e göre modernleşenin başına buyruk hale gelmesidir. Fakat burada modernleşme, kendini yenileme sürecine girer. Sanayileşme sonucu olan modernliğin eskidiği dönemde ortaya çıkan yeni yüz, risk toplumu olarak ifade edilir (Soydemir, 2012, s. 76). Ulrich Beck sanayi toplumunun bir sonraki aşamasını açıklamak için risk toplumu kavramını ortaya atar. Beck için risk ve tehditleri oluşturan tam anlamıyla modernitedir. Risk toplumunda gelinecek en son nokta tam olarak bilinemez. Çünkü Beck'e göre insanlık, doğaya hâkim olmaya çalıştığı esnada, sonuçları

kestirilemeyen pek çok meydana getirir (Günindi-Ersöz, 2020, s. 527).

Risk toplumunda yaşayan bireyler, risk konusunda bilinçli olan bireylerdir. Gündelik hayat içinde risklerle ilgilenen bireyler tükettikleri yiyecek ve içeceklerden, soludukları havaya kadar günlük yaşamın parçası olarak risk taşır (Yıldırım, 2008, s. 79). Küresel riskler, insanların tamamı için bir şok demektir ve ulusal sınırları yıkar. Küresel riskin var olduğu bir risk toplumunda günlük yaşam kozmopolit bir hal alır (Beck, 2006, s. 330). Ekolojik alanda meydana gelen felaketler, savaşlar ve nükleer kazalar gibi problemler rahat hayat imkânlarına sahip olmayan toplumlara etkiler (Soydemir, 2012, s. 78).

Risk toplumu teorisi, modern toplumların yeni tür riskler tarafından şekillendirildiğini ifade eder ve bu süreçte küresel risk algıları üç özellik ile sınırlandırılır. Bunlardan ilki yerelleşmedir. Yerelleşmede küresel riskin nedenleri ve sonuçları tek bir alan ya da coğrafi konum ile sınırlı kalmaz. Bunlar her yerde mevcuttur. İkinci özellik olan hesapsızlık; küresel riskin sonuçlarının hesaplanamaz olduğuna işaret eder. Temelde bu, bilime bağlı olarak gelişen normatif muhalefet odaklı "varsayımsal" risktir. Son özellik ise, telafi edilemezliktir. Bu maddeye göre, küresel riskler telafi edilebilirliği kabul edildiği müddetçe kazalar meydana gelebilir. Eğer iklim geri dönülemez şekilde değiştiriliyorsa, terörist gruplar rahatlıkla kullanabilecekleri bir kitle imha silahına sahipse, insan genetiğinde meydana gelen ilerleme insan varoluşuna müdahaleleri mümkün kılıyorsa, her şey için çok geç demektir (Beck, 2006, s. 333-334). Günlük hayatta başımıza riskler gelmeye başladığı için, risklere işaret edenler siyasi tehdit ortaya çıkartır. Ancak tehditler hem anlaşılmaz hem de kaçınılmazdır ve bunlar arasındaki ittifak oldukça fazladır (Beck, 1987, s. 161).

Doğal afetler gibi kendiliğinden meydana gelen ve insanları tehlike altına alan afetler, gelişmekte olan ülkeler nezdinde önemli risklere işaret eder. Buradan hareketle sadece batılı toplumları değil, aynı zamanda gelişmekte olan toplumları da risk toplumu olarak nitelemek gerekir. Deprem gibi tehlikeler doğal bir olay sonucunda ortaya çıkar. Onları afet şekline getiren ve bu şekilde ifade edilmesine neden olan şey ise toplumsal, iktisadi ve siyasi süreçlerdir. Yani bu tip afetler "imal edilmiş" riskler olarak ifade edilebilir. Bir "imal edilmiş" risk olarak karşımıza çıkan deprem, gelişmekte olan ülkelerden biri olan Türkiye için endişe sebebidir. Deprem hem can güvenliği hem mal varlığı hem de temel sorunlar ile ilgili bir afettir. Bu gibi doğal afetler, geleceğimizi güvence altına alma noktasında şüpheler uyandırır (Yıldırım, 2008, s. 80-82).

Buradan hareketle, risk toplumu ile bağlantılı olan afet kavramını kısaca açıklamak gerekir. Doğal afetler, insanların kontrolleri dışında meydana gelen, önemli sonuçlar doğuran, mal ve can kaybına sebebiyet verecek olaylar olarak ifade edilir. Çok kısa sürede büyük yıkımlara neden olan afetler, her yıl pek çok insanı mağdur eder. Dünyanın var olduğu andan itibaren riskler gibi afetler de tarih boyunca insanları etkiler (Soydan ve Alpaslan, 2014, s. 53). Afet, insanlar için ekonomik, sosyal ve fiziksel kayıplar meydana getiren hem günlük hayatı hem de insan faaliyetlerini olumsuz anlamda etkileyen teknolojik ya da insan temelli olaylara verilen isimdir. Bir afetin oluşması için, topluluklar üzerinde büyük kayıplara neden olması, insan faaliyetlerini bozması gerekir (Göktürk ve Yılmaz, 2017, s. 117). Matthews ve Thorsen'a göre afetler insan tarafından gerçekleştirilen eylemin ya da eylemsizliğin, insanların teknoloji eksikliğinden meydana gelen riskleri azaltma başarısızlığının sonucudur (2020, s. 1). Afetler ile ilgili pek çok kaynakta tanımlama yapılır. Yapılan tanımlarda afetlerin toplumsal yaşamın devamlılığına zarar verecek

sonuçlar doğurduğuna işaret edilir (Yılmaz, 2019, s. 258). Afetler ile ilgili yapılan tanımlamalara ve çizilen çerçeveye bakıldığı zaman, afetin bir nedenden ziyade sonuca işaret ettiği görülür. Afetin sonuç olarak var olduğunu bilmek, afet konusunda çözüm üretilebilmesini kolaylaştıracağır.

Genel olarak afetler, deprem ve yanardağ patlamaları gibi sürekli kendini yenileyen doğa temelli olaylar; sel, hortum ya da heyelan gibi önceden tahmin edilebilir meteorolojik kökenli olaylar; terör, i çatışma, iş kazaları gibi insan ve teknoloji kökenli kazalar olarak karşımıza çıkar. Meydana gelen her afet, bir öncekini unuttursa da sonuçları toplumsal düzeyde ortaya çıkar. Afetler şaşkınlık, şok, panik ortamı oluşturma, sakatlanma ve yaralanma, hatta ölüm gibi pek çok olumsuz şeye neden olur (Koç- Akgl, 2017, s. 12). Sonuçlar bununla da sınırlı kalmaz. Alt ve st yapıları etkileyen afetler, ulaşım ve haberleşme imknlarını kesintiye uğratır, bulaşıcı ve salgın hastalıkların insanlar arasında yayılmasına neden olurlar. Aynı zamanda eğitim-öğretimde aksamalara neden olur, emniyet ve asayiş hizmetlerini de olumsuz etkilerler (Soydan ve Alpaslan, 2014, s. 54). Her yıl kentlerde yaşayan insanlardaki nüfus artışı ve teknolojik kazalar gibi kentleşme sonucu oluşan riskler, meydana gelecek afetlerde büyük can kayıplarının yaşanmasına neden olur. Sık kullanılan ve tüketilen fosil yakıtların, arazilerin yanlış şekilde kullanımının, bilinçsizce üretilen atıkların, atmosfere salınan sera gazların, ormansızlaşmanın eklenmesi hem yeni afet türlerini oluşturur hem de risk havuzları meydana getirir (Yılmaz ve Algül, 2019, s. 235).

Afetin büyüklüğü pek çok faktöre göre llr. Bunlar arasında medyana gelen can kayıpları, yapısal hasarlar ve yaralanmalar, sosyal ve ekonomik kayıplar yer alır. Bu değişik kavramlar içerisinde en önemlisi can kaybı ve yaralanmalardır. Çünkü burada insan canı, afetin büyüklüğünü ölçmede önemli bir etkidir. Afetin büyüklüğüne etki eden diğer faktörler řu şekilde sıralanabilir; fakirlik ve az gelişmişlik, denetimsiz kentleşme, hızlı nüfus artışı, ormanların tahribatı, vrenin yanlış kullanımı, olayın fiziki büyüklüğü, bilgisizlik (Erkal ve Değerliyurt, 2009, s. 149). Afet haberciliği konusunda önemli bir temeli oluşturan risk, risk toplumu ve afet kavramı genel olarak bu şekilde belirtilebilir. Bir diğer başlıkta bu gibi kavramlardan ve gelişmelerden etkilenen ve henüz yeni bir gazetecilik pratiği olan afet gazeteciliği incelenecektir.

KAVRAMSAL OLARAK AFET GAZETECİLİĞİ

Bir gazetecilik türü olarak afet haberciliğine baktığımız zaman henüz yeni bir alan olduğunu görebiliriz. Bu anlamda afet haberciliğinin tam olarak ne ifade ettiğini, hangi alanları kapsadığını, özelliklerini, haber metinlerinde yer alan içerikleri, haber kaynaklarını ve başlıca aktörlerini bilmek gerekir. Çalışmanın bu başlığında belirtilen konular ekseninde afet haberciliğine dair bir ereve çizilecektir.

Afet haberciliği; risk toplumlarının maruz kaldıkları herhangi bir olağanüstü olay karşısında ilgili konuya dair bilgilere ulaşırken afet öncesinde, müdahale sürecinde ve iyileşme aşamasında hangi kaynakların kullanılacağını, habercilerin bu konuda uzmanlaşması gerektiğini, haber içeriklerinin yaklaşımını ifade eder (Koç- Akgl, 2013, s. 319). Afete hazırlık sürecinde, afete müdahalede ya da zarar azaltma gibi konularda medyaya çok büyük görevler düşer. Bahsedilen tüm aşamalarda medyanın hem bilimsel hem sağlıklı hem de bilinçli eğitim çalışmalarından geçirilmesi gerekir (Soydan ve Alpaslan, 2014, s. 60). Çünkü iletişim teknolojileri konusunda

görülen değişim, afetler gibi olağanüstü olaylara bakış açısını değiştirir. Meydana gelebilecek zarar ve ölümler için önceden gerekli tedbirler alındığı zaman önlenilebileceği kabul edilir (Koç-Akgül, 2017, s. 8).

Türkiye’de afetler konusunda hem bilgi verecek hem de önlem alacak yetkili kişi ve kurumlar, kaza, saldırı, doğal afet ve terör gibi krizlere genel olarak hazırlıksız yakalanırlar. Bu nedenle de bir enformasyon boşluğu oluşur. Meydana gelen enformasyon boşluğu doğruluğu kesinleşmemiş söylentilere ve sağlıksız haber ortamlarına yol açar. Bunun sebebi ise, medyanın bu gibi durumlarda haber yapma zorunluluğunun olmasıdır. Doğru ve gerekli bilgi elde edilemediği zaman, ortaya çıkan boşluk, haber kuruluşları tarafından doldurulmaya çalışılır. Her bilgi hızlı bir şekilde yayılmaya başlar. Özellikle internet, böyle bir haberleşme için uygun ortam sağlar. Bu durumda farklı sorunlar görülür (Çaplı ve Taş, 2006, s. 242).

Afet gibi kriz dönemleri hem toplum için hem de medya için oldukça riskli dönemlerdir. Bu riske rağmen haber açısından bol malzeme sunulan bu dönemde, insanların bilgiye üst düzeyde ihtiyacı vardır. Ancak bu süreçte görsel medya organları reytingi, yazılı basın da tirajı düşünür. Elbette böyle bir kaygı içinde olmak etik değerlere de mesleki değerlere de uygun değildir. Yayınların ticari kaygı güdülerek yapılması, krizi fırsata çevirmekten başka bir şey değildir. Medya işlevi bağlamında, böylesi bir hassasiyet noktasında oldukça önemli bir konumda yer alır (Demir ve Balcı, 2019, s. 51-52). Çaplı ve Taş’a göre de kasırga, deprem ve sel gibi meydana gelen doğal afetler için bireyler dram üretir. İzleyiciyi ya da okuyucuyu ajite etmeye, mağduriyet üzerinden dikkat çeken öyküler üretmeye uygun materyal sağlar (Çaplı ve Taş, 2006, s. 237). Kriz anlarını abartıya yer vermeden, hedef kitleye heyecan veren ayrıntıları haberden arındırarak, soğukkanlı ve doğru bilginin ağırlıklı olarak verildiği bir kitle iletişimi gereklidir (Coşkun, 2020, s. 279). Çünkü toplumun olası afetlere yönelik bilgi sahibi olmasında ve bilinçlenmesinde medya önemli bir paya sahiptir. Medyanın pek çok alıcı kitlesine yönelmesi, kişilerin afet öncesinde bilinçlenmesinde önemli rol oynar. Afet eğitimleri gibi programların medya yoluyla kitlelere aktarılması önemli bir faktördür. Afete yönelik bilinçlenme, afet sonucu meydana gelen zararların azalması, afet yönetimi gibi konular medyada yer aldıkça etkisi artacaktır (Soydan ve Alpaslan, 2014, s. 62-63).

Medya yaptığı haberler ve ürettiği içerikler ile afet yöneticileri, afetzedeler ve okuyucu/izleyici arasında güvenilir bir enformasyon akışından sorumludur. Bilim insanları, hükümet yetkilileri, afet profesyonelleri, olay bölgesinde ya da dışında yer alan kişiler ve medya arasındaki bilgi paylaşımı bu içerikler ile gerçekleşir. Gelişen görüntülü haber teknolojileri ile olay yerinden görüntüler anında ekranlara taşınır ve böylece konu uzun süre gündemde tutulabilir. İnsanların afet sürecinde yaşadıkları riskler, tehlikenin boyutuna göre haber içeriklerinde ilk sıralarda yer alır. Olağanüstü durumlar konusunda kamuoyu ve hükümet arasında köprü işlevi gören medya, afet yönetim sistemindeki sorun ve çözümler ile ilgili karşılaştırma yapma fırsatı da tanımaktadır. Medya sunduğu içerikler ve haberler ile halk üzerinde kanaatleri biçimlendirme noktasında ve karar veren kişilerin kanaatlerini yönlendirme açısından önem taşır (Koç-Akgül, 2017, s. 27).

Kitleler bir deprem veya toprak kayması gibi afetlerden etkilendiklerinde, bilgi almak için güvenilir medya kuruluşlarına başvururlar (Jack, 2020, s. 201). Buradan hareketle yapılan haberlerin afet ve tehdit gibi kriz anlarında önemli bir yere sahip olduğu yapılan pek çok çalışma

ile ortaya konur. Fakat afet haberciliğine karşı bir eleştiri y6neltilecekse, onun ge7ici doğasına bakmak gerekir. Haber genel olarak anlık olma eğiliminde olan bir dinamiktir. Hem felaket haberciliği hem de afet sonrası yapılan gazetecilik bilgimizde boşluğa neden olur (Sreedharan ve Thorsen, 2018, s. 20).

Meydana gelen afetlerden etkilenen bireyler, afet ortaya 7ıktık7a ve afet sonrasında, bir dizi haber ve bilgi kaynağına g6venmek isterler. Yerel d6zeyde yayın yapan gazete, radyo ya da televizyon d6hil olmak 6zere haber kaynaklarının kullanımı, hayati 6neme sahiptir. Haber kaynakları, afet planlamasını ve m6dahalesini destekler ve afetle ilgili bilgileri sağlar (Ewart, 2020, s. 68). Afetle ilgili bilgilerin yaşanan kriz ortamında netleştirilebilmesi, profesyonel beceri ve doğru haber kaynağı kullanımı ile m6mk6n olur. Bunun tam aksine yaşanan durumların sebebi ise, kriz ortamındaki kargaşadır. Kriz anlarındaki aşırı enformasyon ve 7eşitli provokatif enformasyon, bilgi kirliliğine neden olur (Demir ve Balcı, 2019, s. 55). T6m bunların yanı sıra, insanların afetlerle ilgili yanlış ve yanılıcı iddialara maruz kalması, k6tu niyetli s6ylentiler, dezenformasyon, yapılan şakalar, g6ncelliğini yitirmiş her t6rl6 bilgi pek 7ok kişiye risk altında bırakabilir. Herhangi bir tehlikeden etkilenen insanlar i7in, edindikleri her bilginin doğruluğunu değerlendirmek zor olabilir. Yanlış verilen her bilgi, bir afetin zamansal ya da mek6nsal sınırları dışında kalan insanları olumsuz şekilde etkileyebilir (Hansson vd., 2020, s. 2). Bu anlamda afetzedelerin ve kamuoyunun doğru bilgilendirilmesi i7in afet y6netimini yapacak haber akt6rlerini belirtmek gerekir. “Devleti y6neten resm6 kurumlar, yerel y6netimler, 6niversiteler, sivil toplum 6rg6tleri, meslek odaları, deprem uzmanları, g6venlik g67leri, uluslararası kuruluşlar” doğru ve net bilgi alınması konusunda karşımıza 7ıkan haber akt6rleridir (Ko7-Akg6l, 2013, s. 342).

Hem gazeteciler hem de haber kuruluşları, meydana gelen ve insanları etkileyen afetlerle ilgili uyarı yapmak, afetle ilgili 6nemleri değerlendirmek, iyileştirmeye yardımcı olmak gibi 7eşitli g6revleri 6stlenirler. Gazeteciler ve haber kuruluşlarının rol oynadığı 6nemli işlevlerden belki de en temel olanı, afete sebep olabilecek her t6rl6 uyarıyı afet 6ncesinde iletmek ve ne olduğunu a7ıklayarak olay hakkında rapor vermektir. Gazeteciler olay 6ncesi, sırası ya da sonrasında, uzun vadeli iyileştirmeyi teşvik edebilirler (Houston vd., 2019, s. 591). Pantti’ye g6re (2020, s. 232) de medya ve afet gazeteciliğinin 67 6nemli g6revi yerine getirmesi gerekir. Bunlardan ilki, hem yerel hem de topluluk medyasına odaklanılmalı ve yapılan haberlerdeki dengesizliği gidermesidir. İkinci 6nemli g6rev, afet haberlerinin 6retilmesi 6zerine metin analizleri yapması ve bu konuya dikkat 7ekmesidir. 676nc6 ve son madde ise, t6m bunları yaparken medya ve afetlerden etkilenen insanları arasındaki karmaşıklığı yakalamaktır. Bu maddeler yerellik, dinleme ve hesap verebilirlik gibi afetle ilgili temel konular 6zerine d6ř6nceler sunar.

Olağan 6st6 durum haberleri olarak da adlandırılabilirler afet haberleri, dramatik haberlere 6rnek verilebilecek bir t6rd6r. Bir haber yazarı ya da edit6r6, kamu g6ndemini oluşturan, insanları derinden etkileyen, 6l6m ve yaralanmalara neden olan haberleri arka plana atmayı tercih etmez (Ko7-Akg6l, 2017, s. 29). 76nk6 gazeteciler, afet meydana geldiğinde afetten etkilenen toplumlara bilgilendirmelidir. Bu nedenle, gazetecilerin afete hazırlık s6re7lerinin iyileştirilmesi, b6ylesi 6nemli bir g6revi yerine getirmek i7in iyi bir donanıma sahip olmaları sağlanmalıdır (Sreedharan ve Thorsen, 2018, s. 15). Felaket olaylarına tanıklık eden gazetecilerin psikolojik, duygusal ve fiziksel yaralanma riski altında olduğunu unutmamak gerekir (Buchanan

ve Keats, 2011, s. 127). Uzmanlığı afet gazeteciliği üzerine olan gazeteciler, yaşadıkları olumsuz durumlara karşı halkı, afetten etkilenenleri ya da etkilenebilecekleri kiőileri bilgilendirmekten vazgeçmemeli, bu sorumluluğıa sahip olmalıdır.

İZMİR DEPREMİNİN AFET GAZETECİLİĞİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Çalışmanın literatür kısmında belirtildiği gibi afet haberciliği, gazetecilik uzmanlık alanlarına bakıldığı zaman oldukça yeni bir daldır. Bu özelliğinden hareketle bu çalışmada 30 Ekim 2020’de gerçekteően ve büyük kayıplar verilen İzmir depremi üzerinden afet gazeteciliği değerlendirilmektedir. Çalışmanın temel amacı, Türkiye’yi derinden etkileyen İzmir depreminin ulusal basında nasıl yer aldığını, ne kadar yer tuttuğunu, haber içeriklerinin en çok hangi konular etrafında hazırlandığını, ulusal gazetelerin İzmir depremi konusunda gündemi nasıl belirlediğini ortaya koymaktır. Literatüre bakıldığı zaman gündem belirleme kuramı bağlamında doğal afet haberlerinin incelenmediği görülmüştür. Hem bu özelliği hem de amacı doğrultusunda yapılan çalışmanın ilk olması nedeniyle önemli olduğu ve alanyazına katkı sağlayacağı söylenebilmektedir. Belirlenen amaç doğrultusunda hazırlanan araştırma soruları ise Őu şekildedir:

Araştırma Sorusu 1: Ulusal gazetelerde İzmir depremine çok fazla yer verilmiő midir?

Araştırma Sorusu 2: İzmir depremi ile ilgili haber içerikleri yeterli düzeyde incelenmiő midir?

Araştırma Sorusu 3: İzmir depremi ulusal gazetelerde güncel olarak takip edilmiş midir?

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

30 Ekim 2020’de meydana gelen ve pek çok kaybın yaşandığı İzmir depremi ile ilgili haberlerin incelendiği çalışmanın evrenini Türkiye’de yayın yapan ulusal gazeteler oluőturmaktadır. Fakat elbette tüm ulusal gazeteleri incelemek mümkün değildir. Araştırmanın örneklemini ise, iki farklı ideolojik görüşe sahip Sabah-Yeni Şafak ve Cumhuriyet-Sözcü gazeteleri oluőturmaktadır. Cumhuriyet ve Sözcü Gazeteleri ulusal sol basını, Sabah ve Yeni Şafak Gazeteleri ise muhafazakâr sağ basını temsil etmeleri nedeni ile seçilmiőtir. Haberler deprem meydana geldikten sonraki gün yayınlanacağı için, 31 Ekim 2020 ile 7 Kasım 2020 arasındaki 1 haftalık süreç ile gazetelerin ilk sayfaları üzerinden incelenmiştir.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırma kapsamında içerik analizi yönteminden yararlanılmıőtir. Ülkemizde alanyazına bakıldığı zaman içerik analizi yöntemiyle ilgili bilgi edinilebilecek literatürün yok denecek kadar az olduğu görüldü. İçerik analizinin sosyal bilimlerdeki geçmiőinin ise, yeni sayıldığını söylemek mümkündür. Son yıllarda en sık tercih edilen ve çalıőmalarda kullanılan araştırma yöntemleri arasında gelir. İçerik analizi sosyal bilimlerin neredeyse her alanında kullanılan bir yöntem olarak karşımıza çıkar. Ancak asıl ortaya çıkıőı ve önem kazanması, kitle iletişim araçlarının kullanımının yaygınlaőmasıyla olur.

İçerik analizi yöntemi tarihsel gelişimi içerisinde farklı tanımları yapılan bir tekniktir. Bu farklılığın sebebi ise, içerik analizi yöntemine olan birbirinden farklı bakış açılarıdır. Bu anlamda, yöntemle ilgili yapılan en eski tanım Bernard Berelson'a aittir. Berelson'a göre içerik analizi, iletişim içeriğinin tarafsız, sistematik sayısal tanımlarını yapan bir tekniktir (Aziz, 1990, s. 107). Başka bir kaynağa göre ise Berelson, içerik analizi iletişimin belirgin içeriğinin nesnel ve nicel tanımlamasına yöneliktir (Gökçe, 2006, s. 35). İçerik analizi sistematik bir yöntemdir. Belge ve gazete gibi yazılı metinler, dizi ve sinema gibi görsel malzemeler, diğer kitle iletişim araçlarından kazanılan içeriklerin anlam kazanması için yapılır. Sözel olmayan materyalleri nicel verilere dönüştürmeyi amaçlayan içerik çözümlemesi, tarama teknikleri tarafından çevrelenen tüm alanları çevreler (Balci, 2010, s. 212-213).

İçerik analizi, sosyal bilimlerin çoğu alanında kullanılan yaygın bir yöntemdir. Kitle iletişim araçlarının önem kazanması ise, içerik çözümlemesini daha sık tercih edilen bir yöntem haline getirir. Yazılı, sözel ya da görsel malzeme içeriğini belirlemek, bu metinlerdeki eğilimlere yönelmek, iletişim kaynakları arasında karşılaştırma yapmak, iletilerde yer alan yan tema ve temaların belirlenmesi, haberlerin analizini yapmak içerik analizi konularından bazılarıdır (Akdenizli, 2012, s. 133). İçerik analizinde bazı özelliklere dikkat edilmesi de yerinde olacaktır. Bunlardan ilki, içerik çözümlemesindeki süreçlerin, analizin amacına ve materyalin türüne göre değişiklik göstermesidir. Diğer özelliğe göre, araştırmacının çözümlemeye başlamadan önce oluşturduğu kategoriler, daha önce elde edilen bilgilere ve deneyimlere dayanır. Son olarak ise, toplanan bilgiler ile konuya alışan araştırmacı, analizler devam ederken yeni kategoriler ortaya çıkartabilir (Büyüköztürk vd., 2020, s. 259-260). İçerik analizine dair yapılan açıklamalardan hareketle, bu yöntemin sosyal bilimlerin birçok alanında kullanıldığını, çok fazla tercih edildiğini, bazı noktalarda hassas olduğunu, özenle çalışılması gerektiğini söylemek doğru olacaktır.

BULGULAR

İçerik analizine dair yapılan açıklamalardan hareketle, bu yöntemin sosyal bilimlerin birçok alanında kullanıldığını, çok fazla tercih edildiğini, bazı noktalarda hassas olduğunu, özenle çalışılması gerektiğini söylemek doğru olacaktır.

Tablo 1. Haberlerin Tarihler Göre Dağılımı

	SABAH		YENİ ŞAFAK		SÖZCÜ		CUMHURİYET	
	f	%	f	%	f	%	f	%
31 Ekim 2020	1	4,16	3	14,28	1	3,45	2	12,5
1 Kasım 2020	7	29,16	6	28,57	9	31,03	4	25
2 Kasım 2020	2	8,33	4	19,04	4	13,80	2	12,5
3 Kasım 2020	2	8,33	2	9,53	5	17,24	2	12,5
4 Kasım 2020	6	25	2	9,53	4	13,80	3	18,75
5 Kasım 2020	1	4,16	2	9,53	3	10,34	2	12,5
6 Kasım 2020	4	16,6	2	9,53	3	10,34	1	6,25
7 Kasım 2020	1	4,16	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	24	100	21	100	29	100	16	100

Çalışma kapsamında incelenecek ilk konu haberlerin tarihlere göre dağılımıdır. Yukarıdaki tabloya bakıldığı zaman İzmir depremi ile ilgili en fazla haberi Sözcü gazetesinin, en az haberi ise Cumhuriyet gazetesinin yaptığı görülür. Bunun dışında örnekleme oluşturan gazetelerin tamamı en fazla 1 Kasım 2020’de haber yapmıştır. Bu tarihte Sabah gazetesi 7, Yeni Şafak gazetesi 6, Sözcü Gazetesi 9 ve Cumhuriyet gazetesi 4 haber yapmıştır. Bir diğer yandan incelenen son tarih olan 7 Kasım 2020’de tek haber yapan gazete Sabah gazetesidir. Diğer gazetelerin bu tarihlere haber yapmadığı görülür.

Tablo 2. Haberlerin Sayfadaki Konumu

	SABAH		YENİ ŞAFAK		SÖZCÜ		CUMHURİYET	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Sağ üst köşe	-	-	1	4,76	3	10,35	-	-
Üst orta	-	-	4	19,05	1	3,45	2	12,5
Sol üst köşe	-	-	1	4,76	3	10,35	-	-
Alt orta	4	16,7	2	9,53	1	3,45	-	-
Sağ alt köşe	3	12,5	3	14,28	5	17,24	4	25
Sol alt köşe	-	-	-	-	1	3,45	1	6,25
Tam ortada	17	70,80	10	47,62	15	51,71	9	56,25
Tüm sayfa	-	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	24	100	21	100	29	100	16	100

Tablo 2’de haberlerin sayfada nasıl konumlandırıldığına yer verilmiştir. Yapılan inceleme sonucunda örnekleme oluşturan gazetelerin tamamı haberlere en fazla sayfasının tam ortasında, yani manşette yer vermiştir. Konuyla ilgili Sabah gazetesinin 17, Yeni Şafak gazetesinin 10, Sözcü gazetesinin 15, Cumhuriyet gazetesinin ise 9 haberi sayfanın tam ortasında yer almıştır. Bu anlamda gazetelerin İzmir depremini ön planda tuttıkları ve okuyucuların dikkatini çekecek şekilde konumlandıkları söylenebilir. Bu bilgilere ek olarak Sabah gazetesi 3 haberle sağ alt köşede, Yeni Şafak gazetesi 1’er haberle sağ üst köşe ve sol üst köşede, Sözcü gazetesi yine 1’er haberle üst orta, alt orta ve sol alt köşede, Cumhuriyet gazetesi ise 1 haberle sol alt köşede en az habere yer vermiştir. İzmir depremi ile ilgili tüm sayfada haber yapan gazete ise tespit edilememiştir.

Tablo 3. Haber İçeriklerinin Konulara Göre Dağılımı

	SABAH		YENİ ŞAFAK		SÖZCÜ		CUMHURİYET	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Bilgi verme	4	16,66	9	42,85	13	44,83	6	37,5
Cenaze törenleri	1	4,17	-	-	-	-	-	-
Bina hasar durumu	1	4,17	-	-	2	6,90	3	18,75
Kurtarıma haberleri	6	25	7	33,34	4	13,79	2	12,5
Nefret söylemi	1	4,17	-	-	1	3,44	1	6,25
Afetzedeler	5	20,83	2	9,53	-	-	2	12,5

Ölü ve yaralı hikâyesi	-	-	-	-	-	-	-	-
Siyasilerin açıklaması	-	-	-	-	3	10,35	-	-
Taziye mesajı	-	-	-	-	-	-	-	-
Soruşturma	1	4,17	-	-	3	10,35	1	6,25
Tedbirler	-	-	-	-	1	3,44	-	-
Yardımlar	5	20,83	3	14,28	2	6,90	1	6,25
TOPLAM	24	100	21	100	29	100	16	100

Haber içeriklerinin incelendiği Tablo 3'te Sabah gazetesinin 5 haberle en fazla kurtarılmı haberleri verdiği, 1'er haberle ise en az cenaze töreni, deprem sonrası hasar gören binaların durumu, sorumlulara açılan soruşturma ve nefret söylemi içeriklerine yer verdiği görülür. Yeni Şafak gazetesi 9 haberle en fazla deprem ve sonuçları ile ilgili bilgi verme, 2 haberle ise en az afetzedeler ile ilgili içerik sunmuştur. Sözcü gazetesi de Yeni Şafak gazetesinde olduğu gibi en fazla bilgi verme konusunda içerik üretmiştir. 1'er haberle ise en az nefret söylemi ve alınacak tedbirlere yer vermiştir. Son olarak Cumhuriyet gazetesi 6 haberle en fazla bilgi verme, 1'er haberle ise en az nefret söylemi, soruşturma ve tedbir haberlerini okuyucuya sunmuştur. Burada Yeni Şafak, Sözcü ve Cumhuriyet gazetelerinin haber içeriklerinde en fazla depremle ilgili konulara yer vermeleri dikkat çeker. Bir diğer yandan hiçbir gazete ölü ve yaralı hikâyesi ile taziye mesajlarına yer vermemiştir.

Tablo 4. Haber içeriğinin Yapısı

	SABAH		YENİ ŞAFAK		SÖZCÜ		CUMHURİYET	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Eleştirel	4	16,67	-	-	13	44,83	9	56,25
Egemen	13	54,16	13	61,90	7	24,13	2	12,5
Nötr	7	29,17	8	38,10	9	31,04	5	31,25
TOPLAM	24	100	21	100	29	100	16	100

Haber içeriğinin yapısına bakıldığı zaman Sabah gazetesi ve Yeni Şafak gazetesinin egemen, Sözcü ve Cumhuriyet gazetelerinin ise eleştirel bir dil benimsediği görülür. Bu noktada gazetelerin yayın politikaları doğrultusunda bir haber dili geliştirdikleri söylenebilir. Sözcü ve Cumhuriyet gazeteleri egemen, Sabah gazetesi eleştirel bir içerikle haber hazırlasa da Yeni Şafak gazetesinin yayın politikası dışında bir dil benimsememesi ise dikkat çeker.

Tablo 5. Haber Başlığının Yapısı

	SABAH		YENİ ŞAFAK		SÖZCÜ		CUMHURİYET	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Olumlu	12	20	13	61,90	5	17,25	5	31,25
Olumsuz	8	33,34	4	19,05	15	51,72	8	50
Nötr	4	16,66	4	19,05	9	31,03	3	18,75
TOPLAM	24	100	21	100	29	100	16	100

Tablo 5'te haber başlığının yapısına yer verilmiştir. Burada Sabah gazetesinin 12, Yeni Şafak gazetesinin 13 haber başlığında olumlu; Sözcü gazetesinin 15, Cumhuriyet gazetesinin ise 8

haber başlığında olumsuz anlam kullandığı tespit edilmiştir. Burada yine gazetelerin yayın politikaları ile paralellik olduğu söylenebilir. Haber başlıklarında nötr yaklaşımın sergilenme oranı ise neredeyse birbirine yakındır. Bu konuda en fazla içeriğe yer veren Sözcü, en az yer veren ise Cumhuriyet gazetesi olmuştur.

Tablo 6. Haber Başlığının İçeriği

	SABAH		YENİ ŞAFAK		SÖZCÜ		CUMHURİYET	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Sansasyonel	11	45,84	9	42,85	13	44,82	7	43,75
Gerçekçi	13	54,16	12	57,15	16	55,18	9	56,25
TOPLAM	24	100	21	100	29	100	16	100

Haber başlığının içeriğine yer verildiği Tablo 6’da gazetelerin heyecan verici yani sansasyonel bir içeriklere hazırladıkları haber başlığı ile gerçekçi bir içerikle hazırladıkları haber başlıkları birbirlerine yakındır. Sabah ve Yeni Şafak gazeteleri en fazla gerçekçi bir içerikle başlık atarken, Sözcü ve Cumhuriyet gazetelerinin tercihleri de yine bu yönde olmuştur. Gazeteler farklı yayın politikalarına sahip olsa da bu noktada benzer veriler sunmuşlardır. Bu noktada gazetelerin İzmir depremi ile ilgili hazırladıkları haberlerin başlıklarında gerçekçi bir içeriğe yer verdikleri söylenebilir.

Tablo 7. Haber İçeriğinde Yer Alan Kurumlar

	SABAH		YENİ ŞAFAK		SÖZCÜ		CUMHURİYET	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Cumhurbaşkanlığı	5	45,45	4	44,45	-	-	1	6,67
İçişleri Bakanlığı	-	-	-	-	-	-	-	-
İzmir Valiliği	-	-	-	-	-	-	-	-
İzmir Büyükşehir Belediyesi	-	-	-	-	2	16,66	2	13,34
Kandilli Rasathanesi	-	-	-	-	2	16,66	2	13,34
AFAD	-	-	3	33,33	2	16,66	2	13,34
Siyasi Partiler	5	45,45	2	22,22	6	50	8	53,3
STK’lar	1	9,10	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	11	100	9	100	12	100	15	100

Haber içeriğinde yer alan kurumlara bakıldığı zaman dikkat çekici veriler olduğu görülür. Olayın taraflarından sayılan ve İzmir depremi ile ilgili gelişmeleri doğrudan aktarması gereken İçişleri Bakanlığı ve İzmir Valiliğinin haber içeriklerinde yer almadığı görülür. Bu noktada Sabah gazetesi Cumhurbaşkanlığı, siyasi partiler ve sivil toplum kuruluşlarına; Yeni Şafak gazetesi AFAD ve siyasi partilere; Sözcü gazetesi İzmir Büyükşehir Belediyesi, Kandilli Rasathanesi, AFAD ve siyasi partilere; Cumhuriyet gazetesinin ise Cumhurbaşkanlığı, İzmir Büyükşehir Belediyesi, Kandilli Rasathanesi, AFAD ve siyasi partilere yer vermiştir. Gazetelerin tamamı haber içeriklerinde siyasi partilere yer verirken, Cumhurbaşkanlığına değinmeyen tek gazete Sözcü olmuştur.

Tablo 8. Haberde Yer Alan Fotoğrafların Tarihlerere G6re Dağılımları

	SABAH		YENİ ŞAFAK		SÖZCÜ		CUMHURİYET	
31 Ekim 2020	12	16,22	6	17,64	9	25,72	5	27,78
1 Kasım 2020	19	25,67	9	26,47	5	14,28	2	11,11
2 Kasım 2020	9	12,16	6	17,65	5	14,28	4	22,22
3 Kasım 2020	12	16,22	2	5,88	6	17,14	2	11,11
4 Kasım 2020	9	12,16	5	14,70	4	11,43	2	11,11
5 Kasım 2020	7	9,45	3	8,83	4	11,43	3	16,67
6 Kasım 2020	5	6,76	3	8,83	2	5,72	-	-
7 Kasım 2020	1	1,36	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	74	100	34	100	35	100	18	100

İzmir depremi ile ilgili yapılan incelemelerden birisi olan fotoğraf kullanımı Tablo 8’de verilmiştir. Tabloda yer alan bilgilere g6re depremle ilgili en fazla fotoğraf kullanan gazete 74 haber fotoğrafı ile Sabah gazetesi olurken, en az haber fotoğrafını Cumhuriyet gazetesi tercih etmiştir. Değerlendirmeye g6nlük kullanım açısından bakılınca Sabah gazetesinin 19, Yeni Şafak 9, S6zcü 9 ve Cumhuriyet gazetesinin 5 haber fotoğrafıyla en fazla yayını yaptığı g6r6lmüştür. Sabah gazetesinin fotoğrafa haber içeriğinden daha fazla yer verdiği, Cumhuriyet gazetesinin ise haber yayını yaptığı son g6n olan 6 Kasım’da haber fotoğrafı kullanmadığı dikkat çeker.

Tablo 9. Haberde Yer Alan Fotoğrafların Rengi

	SABAH		YENİ ŞAFAK		SÖZCÜ		CUMHURİYET	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Renkli	74	100	34	100	35	100	18	100
Siyah-Beyaz	-	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	74	100	34	100	35	100	18	100

Son tabloda gazetelerin hiçbirinin siyah beyaz fotoğraf tercih etmediği, fotoğrafların tamamının renkli yayınlandığı tespit edilir. Bu noktada pek çok mağdurun olduğu İzmir depremi haberlerinde renkli fotoğrafların tercih edilmesi, olayın detaylarını g6zler 6nüne sermesi, yaşanan mağduriyeti g6stermesi bakımından önemlidir.

SONUÇ

Maddi hasar ve hayat kaybı gibi olumsuz sonuçlar doğuran, insanın iradesi dışında aniden gerçekleşen olayların yer aldığı afet haberleri, son d6nemde ilgi çekmeye başlar. 6zellikle gelişmekte olan 6lkelerde olumsuz sonuçlar doğması ve bu sonuçların halka aktarılması gerekliliği nedeni ile afet gazeteciliği daha pop6ler bir hale gelir. 6lkemizde daha çok afete neden olacak olay gerçekleştikten sonra verilen haberler olsa da afet 6ncesinde halkı bilgilendirici, meydana gelecek zararları azaltıcı haberler yapılmalı ve kamuoyu oluşabilecek hasarlara karşı bilinçlendirilmelidir. Bunu hem basılı haber içerikleri hem de televizyon haberleri ve programları sağlamalıdır. 6nk6 medyanın g6ndem belirlediği ve ulaştığı kitleleri etkilediği bir gerçektir.

“Afet Gazeteciliğine Gündem Belirleme Kuramı ve İzmir Depremi Haberlerinden Bakış” adlı çalışma kapsamında ise Sabah gazetesinden 24, Yeni Şafak gazetesinden 21, Sözcü gazetesinden 29 ve Cumhuriyet gazetesinden 16 olmak üzere toplam 90 haber incelenmiştir. Bu bağlamda en fazla haberi Sözcü gazetesinin, en az haberi ise Cumhuriyet gazetesinin yaptığını söylemek mümkündür. Çalışmanın örneklemini oluşturan ve haber incelemesinin son günü olan 7 Kasım’da ise sadece Sabah gazetesi haber yapmıştır. Haberlerin sayfadaki konularına bakıldığı zaman, incelenen gazetelerin tamamı haberlere en fazla sayfanın tam ortasında yani, manşetten yer verdiği görölmüŐtür. Bir haberin manşetten verilmesi, gündem belirleme kuramına göre gündem oluŐturması ve dikkat çekmesi bakımından oldukça önemlidir. Bunun yanı sıra hiçbir gazete İzmir depremi ile ilgili haberleri tüm sayfada aktarmamıştır.

Haber içerikleri ise birbiri ile benzerlik gösterir. Cumhuriyet, Sözcü ve Yeni Şafak gazeteleri en fazla deprem ve deprem sonrası gelişmeler ile ilgili bilgi veren içerikleri kamuoyuna aktarırken, Sabah gazetesi en çok kurtarıma haberi vermiştir. Haberlere genel olarak bakıldığı zaman ise, en az nefret söylemi, cenaze töreni, hasarlı binaların durumu, afetzedeler gibi konulara değinilmiŐtir. Bir diğer yandan hiçbir gazete taziye mesajlarına, ölü ve yaralı hikâyesine yer vermemiştir. Haber içeriklerinin yapısında, Sabah gazetesi ve Yeni Şafak gazetesinin egemen, Sözcü ve Cumhuriyet gazetelerinin ise eleştirel bir dil benimsediği görölmüŐtür; haber başlıklarında Sabah ve Yeni Şafak gazetelerinin olumlu, Sözcü ve Cumhuriyet gazetelerinin olumsuz anlam tercih ettiği tespit edilmiştir. Gazetelerin hem haber içeriği hem de haber başlığının yapısı bağlamında yayın politikaları doğrultusunda haber dili geliştirdikleri söylenebilir. Bir diğer yandan kendi yayın politikaları doğrultusunda gündem belirledikleri ortaya çıkar.

Haber içeriğinde yer alan kurumlar ise haberlerde çok fazla yer bulmamıŐtır. İzmir depremi ile ilgili gelişmeleri doğrudan vermesi gereken resmi kurumlar İçişleri Bakanlığı ve İzmir Valiliğinin haber içeriklerinde yer almadığını görölmüŐtür. Gazetelerin tamamında siyasi partiler yer bulurken, Cumhurbaşkanlığına değinmeyen tek gazete Sözcü olmuştur.

İzmir depremi ile ilgili en önemli verilerden birisi elbette kullanılan haber fotoğraflarıdır. İzmir depremi ile ilgili Sabah gazetesinde 74, Yeni Şafak gazetesinde 34, Sözcü gazetesinde 35 ve Cumhuriyet gazetesinde 18 haber fotoğrafı yer almıştır. Bu noktada Sabah gazetesi ve diğer gazeteler arasındaki fark dikkat çekicidir. Sabah gazetesi haber içeriğinden çok daha fazla haber fotoğrafı kullanmıŐtır. En az fotoğraf kullanan gazete olan Cumhuriyet gazetesi ise, son haber yayını yaptığını 6 Kasım’da hiç fotoğraf kullanmamayı tercih etmiştir. Haber fotoğraflarının ise tüm gazeteler tarafından renkli kullanıldığı görölmüŐtür. Bu anlamda olayın detaylarının ve gelişmelerin detayları ile kitlelere sunulması meydana gelen mağduriyeti sunması açısından önemlidir.

30 Ekim 2020’de gerçekteŐen İzmir depremi ile ilgili genel bir değerlendirme yapmak gerekirse; Sabah gazetesinin ilk günde neredeyse tam sayfayı kapsayacak şekilde haber yaptığını, daha çok afetzedelerin enkazdan kurtarıma ve bölgeye yapılan yardımlar ile ilgili içerikler hazırladığı, haber içeriklerinde birlik beraberlik mesajları verdiği görölmüŐtür. Sabah gazetesi aynı zamanda haberlerinde STK’lara yer veren ve 7 Kasım’da haber yapan tek gazetedir. Yeni Şafak gazetesi, haber içeriklerinde daha çok dayanıŐma duygusuna ve kurtarma ekibinde çalıŐan kiŐilere yer vermeyi tercih etmiştir. İncelenen tarihler ilerledikçe, haberler manşetten verilmek yerine

sürmanşete taşınmıştır. Sözcü gazetesinde ise, tarih ilerledikçe haberler azalmıştır. Sayfaların sağ ya da sol altında yer alan haberlerde fotoğraf kullanımı da daralmıştır. Son olarak Cumhuriyet gazetesi, görgü tanıklarını ve mağdur olan afetzedeleri doğrudan haber içeriklerine yansıtmıştır. Haberlerin sayfada çok fazla yer kaplamadığı görülmüştür. Sözcü ve Cumhuriyet gazetelerinde ortak olarak görülen ise, maddi hasara sebep olanların kişilerin sorumlu tutulması ve olayların sorumlularına yer verilmesidir. Tüm bu veriler bağlamında, gazetelerin gündem belirleme kuramını kendi yayın politikaları doğrultusunda oluşturduklarını ve haberleri bu şekilde kamuoyuna sunduklarını söylemek mümkündür.

KAYNAKÇA

Ader, C. R. (1995). A longitudinal study of agenda setting for the issues of environmental pollution. *Journalism and Mass Communication Quarterly*, 72 (2), 300-311.

Akdenizli, B. (2012). Gazete haberciliğinde içerik çözümleme yöntem ve tekniği: sunum ve temsil üzerine bir uygulama ve değerlendirme. Ö. Güllüoğlu (Ed.), İletişim bilimlerinde araştırma yöntemleri yazılı metin çözümleme (s. 133-162). Ankara & Ütopya Yayınevi.

Alkın, R. C. (2017). Ulrich Beck'in risk toplumu kavramsallaştırması ekseninde toplumsal kontrolün dönüşümüne giriş denemesi. *Medeniyet ve Toplum*, 1(1), 35-54.

Alp, H. (2016). Political advertising and propaganda within spiral of silence-agenda setting theory. *Journalism and Mass Communication*, 6(1), 12–18.

Atabek, N. (1998). Gündem belirleme yaklaşımı. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 7, 155-184.

Aziz, A. (1990). *Araştırma yöntemleri-teknikleri ve iletişim*. Ankara: A.Ü Siyasal Bilgiler Fakültesi ve Basın-Yayın Yüksekokulu Basımevi.

Balcı, A. (2010). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem, teknik ve ilkeler*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Beck, U. (1987). The anthropological shock: Chernobyl and the contours of the Risk Society. *Berkeley J. Sociol*, 32, 52–65.

Beck, U. (2006). Living in the world risk society. *Economy and Society*, 35(3), 329–345.

Brown, N. and Deegan, C. (1998). The public disclosure of environmental performance information – a dual test of media agenda setting theory and legitimacy theory. *Accounting and Business Research*, 29, 21–41.

Buchanan, M. and Keats, P. (2011). Coping with traumatic stress in journalism: a critical ethnographic study. *International Journal of Psychology*, 46(2), 127-135.

Bulduklu, Y. ve Karaçor, S. (2019). *Kitle iletişim kuramları*. Ankara: Çizgi Kitabevi.

Büyükóztürk, ř., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, ř. & Demirel, F. (2020). *Eđitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.

Carroll, C. and McCombs, M (2003). Agenda setting effects of business news on the public's images and opinions about major corporations. *Corporate Reputation Review*, 6(1), 36-46.

Coşkun, M. (2020). Kriz zamanlarında haber üretim süreci: 15 Temmuz 2016 Darbesi'nde gazetecilik pratiği. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 48, 274-290.

Çaplı, B., ve Taş, O. (2010). Kriz haberciliği. (Editör: Bülent Çaplı ve Hakan Tuncel), *Televizyon Haberciliğinde Etik*. Ankara: Fersa Matbaacılık, 237-251.

Çuhacı, A. (2007). Ulrich Beck'in risk toplumu kuramı, *Sosyoloji Dergisi*, 3(14), 130-157.

Demir, D. H., ve Balcı, E. (2019). Kriz haberciliği ve etik sorunsalı, *Yeni Düşünceler*.11, 48-56.

Dery, D. (2000). Agenda setting and problem definition. *Policy Studies*, 21(1), 37-47.

Eldem Anar, Ü.İ. (2021). Sosyal medya ortamında yer alan afet haberlerinde etkileşim; izmir depremi örneği. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication - TOJDAC*, 11(3), 1129-1147.

Erkal, T. ve Değerliyurt, M. (2009). Türkiye'de afet yönetimi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 14(22), 147-164

Ertürk, D. (2018). Risk toplumu: belirsizlik, korku ve güven arayışı arasında özne. *Electronic Turkish Studies*, 13(10), 275-289.

Ewart, J. (2020). Drought is a disaster in the city: local news media's role in communicating disasters in australia. J. Matthews & E. Thorsen (Ed.), *Media, journalism and disaster communities* (s. 67-82). United Kingdom & Palgrave Macmillan.

Gökçe, O. (2006). *İçerik analizi kuramsal ve pratik bilgiler*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Góktürk, İ. ve Yılmaz, M. (2017). Türkiye'de 2000'li yılların başında afet politikaları ve karşılaşılan sorunlara ilişkin dönemsel bir değerlendirme. *International Journal Of Disciplines Economics & Administrative Sciences Studies*, 3(2), 115-134.

Guo, L. (2012). The application of social network analysis in agenda setting research: a methodological exploration. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 56(4), 616-631.

Guo, L., VU, H. T. & McCombs, M. (2012). An expanded perspective on agendasetting effects: exploring the third level of agenda setting. *Revista de Comunicaci3n*, 11, 51-68.

Güngör, N. (2013). *İletişim kuramlar yaklaşımlar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Günindi Ersöz, A. (2020). Covid-19 salgını özelinde Ulrich Beck'in "Risk Toplumu" ile Anthony Giddens'in "Geç Modernite" kavramlarını yeniden düşünmek. *Turkish Studies*, 15(6), 525-538.

Hansson, S., Orru, K., Siibak, A., B'Ack, A., Kruger, M., Gabel, F. & Morsut, C. (2020). Communication-related vulnerability to disasters: a heuristic framework. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 51, 2-9.

Healy, S. (2004). A post-foundational interpretation of risk: Risk as performance. *Journal of Risk Research*, 7(3), 277–96.

Hollway, W. and Jefferson, T. (1997). The risk society in an age of anxiety: situating fear of crime. *British Journal of Sociology*, 48(2), 255–65.

Houston, J. B., Schraedley, M. K., Worley, M. E., Reed, K. & Saidi, J. (2019). Disaster journalism: fostering citizen and community disaster mitigation, preparedness, response, recovery, and resilience across the disaster cycle. *Disasters*, 43(3), 531-611.

Jack, V. (2020). Informing refugee communities in greece: what is possible within the parameters of the humanitarian structure?, (Editör: J. Matthews and E. Thorsen). *Media, Journalism and Disaster Communities*. United Kingdom: Palgrave Macmillan, 201-214.

Jones, O., Denham, B. & Springston, J. (2006). Effects of mass and interpersonal communication on breast cancer screening: advancing agenda-setting theory in health contexts. *Journal of Applied Communication Research*, 34(1), 94–113.

Koç, S. (2006). 1923-2000 yılları arasında Türkiye'de yaşanan doğal afetlere ilişkin türk basınında haber yapılanması ve afet söylemleri. *Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Araştırma Dergisi*, 8(84), 84-115.

Koç Akgül, S. (2017). Olağanüstü durumlar, iletişim ve habercilik yaklaşımları. *TRT Akademi Dergisi*, 2(3), 6-47.

Koç Algül, S. (2013). Türkiye'de risk toplumu süreci. Ş. Çağlar (Ed.). Şövalyelik mesleği gazeteciliğin uzmanlık alanları (s. 317-344). Konya & Literatürk.

Koçak, H. ve Memiş, K. (2018). Bilgi Toplumunda Korku: Bilgi Güvenliği ve Risk Toplumu. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(3), 1-10.

Kosicki, G. M. (1993). Problems and opportunities in agenda-setting research. *Journal of Communication*, 43, 100–127.

Matthews, J. and Thorsen, E. (2020). Introduction: media, journalism and disaster communities. J. Matthews and E. Thorsen (Ed.), *Media, Journalism and Disaster Communities* (s. 1-16). United Kingdom & Palgrave Macmillan.

McCombs, M. and Velenzuela, S. (2007). The agenda-setting theory. *Cuadernos de Informacion*, 1, 44-50.

McCombs, M. F., & Shaw, D. L. (1972). The agenda-setting function of mass media. *Public Opinion Quarterly*, 36, 176–187.

Mccombs, M., and Valenzuela, S. (2014). Agenda setting theory: The frontier research questions. K. Kenski and K. H. Jamieson (Ed.), *The Oxford handbook of political communication*, NY & Oxford University Press.

Mustapha, L. (2012). Agenda-setting theory: a reflective and visionary analysis. (Editör: N. Ekeanyanwu, S. Ngoa and I. Sobowale). *Critique and Application of Communication Theories içinde*, Ota: Covenant University Press.

Özçetin, B. (2018). *Kitle iletişim kuramları kavramlar, okullar, modeller*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Pantti, M. (2020). Afterword: the shifting domain of disaster journalism, (Editör: J. Matthews, and E. Thorsen). *Media, Journalism and Disaster Communities*. United Kingdom: Palgrave Macmillan, 231-240.

Soydan, E. ve Alpaslan, N. (2014). Medyanın doğal afetlerdeki işlevi. *İstanbul Journal of Social Sciences*, 7, 53-64.

Soydemir, S. (2012). Ulrich Beck ve düşününümsel modernleşmenin krizi. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 71-80.

Sreedharan, C. and Thorsen, E. (2018). Shock and aftershock: mapping the post-earthquake challenges of Nepali journalists. (Editör: C. Sreedharan and E. Thorsen). *Voices from Nepal: Lessons in Post-Disaster Journalism*. United Kingdom: Bournemouth University, 15-49.

Wok, S., Tamam, E. and Bolong, J. (2010). Pattern of the news media consumption and news discussion among youth: atest af agenda setting theory. *International Communication and Media Conference (ICOME 10) Communication and Society: Challenges and Engagement*, Universiti Utara Malaysia (UUM), Kuala Lumpur, p. 1-25.

Yang, J., and Stone, G. (2003). The powerful role of interpersonal communication in agenda setting. *Mass Communication & Society*, 6(1), 57–74.

Yaylagül, L. (2017). *Kitle iletişim kuramları*. Ankara: Dipnot Yayınları.

Yıldırım, E. (2008). Risk toplumunda (depremlerle) yaşamak. *Akademik İncelemeler*, 3(1), 75-85.

Yılmaz, S. ve Algül A. (2019). Afet içerikli haberlerin afetlere karşı toplumsal kapasite geliştirmeye etkisi. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication – TOJDAC*, 9(2), 234-248.

